

Tiếp cận liên ngành nghiên cứu khoa học pháp lý trong bối cảnh mới tại Trường Đại học Luật Hà Nội

NGUYỄN VĂN QUANG *

Tóm tắt: Ngày 21 tháng 3 năm 2025, Trường Đại học Luật Hà Nội đã tổ chức Hội nghị khoa học với chủ đề “Những định hướng lớn trong nghiên cứu khoa học pháp lý đáp ứng yêu cầu phát triển đất nước trong Kỷ nguyên mới”. Hội nghị đã thu hút sự tham gia của các chuyên gia, nhà khoa học pháp lý uy tín ở trong và ngoài Trường với nhiều tham luận có giá trị khoa học thiết thực đối với hoạt động nghiên cứu, đào tạo luật học trong bối cảnh hiện nay ở Việt Nam nói chung và tại Trường Đại học Luật Hà Nội nói riêng. Tạp chí Luật học xin trân trọng giới thiệu tham luận “Tiếp cận liên ngành nghiên cứu khoa học pháp lý trong bối cảnh mới tại Trường Đại học Luật Hà Nội” của PGS. TS. Nguyễn Văn Quang, Tổng biên tập Tạp chí Luật học trình bày tại Hội nghị này.

Từ khoá: Tiếp cận liên ngành; khoa học pháp lý; Trường Đại học Luật Hà Nội; bối cảnh mới

AN INTERDISCIPLINARY APPROACH TO LEGAL RESEARCH IN THE NEW CONTEXT AT HANOI LAW UNIVERSITY

Abstract: On 21 March 2025, Hanoi Law University convened a scientific conference entitled “Main Orientations in Legal Research to Meet the Requirements of National Development in the New Era”. The conference attracted the participation of distinguished experts and legal scholars from both within and beyond the University, featuring numerous papers of substantial scholarly value and practical relevance to legal research and legal education in the contemporary Vietnamese context in general, and at Hanoi Law University in particular. The Journal of Legal Studies is pleased to introduce the paper “An Interdisciplinary Approach to Legal Research in the New Context at Hanoi Law University”, presented at the conference by Associate Professor Dr. Nguyễn Văn Quang, Editor-in-Chief of the Journal of Legal Studies.

Keywords: Interdisciplinary approach; legal research; Hanoi Law University; new context

1. Tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý không phải là chủ đề mới của khoa học pháp lý. Theo một số học giả như S. Halliday hay Richard Posner¹, từ

những năm 60 của thế kỉ XX, trong giới nghiên cứu khoa học pháp lý, tiếp cận liên ngành đã nổi lên như một trào lưu để phản ứng lại cách tiếp cận truyền thống trong nghiên cứu luật học mà ở đó phân tích học thuyết pháp lý (legal doctrinal analysis) là cách thức chủ đạo để nghiên cứu, tìm hiểu pháp luật. Ở Việt Nam, tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý cũng được giới nghiên cứu đề cập từ khá lâu mà tiêu biểu là các nghiên cứu của tác giả

* Phó Giáo sư, Tiến sĩ, Trường Đại học Luật Hà Nội
E-mail: nguyenvanquang@hlu.edu.vn

¹ S. Halliday (2004), *Judicial Review and Compliance with Administrative Law*, Oxford: Hart Publishing; Richard A. Posner (1987), “The Decline of Law as an Autonomous Discipline: 1962-1987”, *Harvard Law Review*, Vol. 100, No. 4, tr. 761.

Võ Khánh Vinh². Ngay từ đầu những năm 1990, trong các nghiên cứu về luật so sánh, tác giả Võ Khánh Vinh cũng như một số nhà khoa học của Viện Nhà nước và Pháp luật đã bàn đến cách tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu luật học so sánh³. Một cách chung nhất, tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý là tiếp cận nghiên cứu sử dụng các dữ liệu của các lĩnh vực khoa học có liên quan khác cùng với nội dung quy định của pháp luật để xác lập hoặc hình thành một góc nhìn về pháp luật⁴. Nói cách khác, hướng tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý là phương pháp kết hợp kiến thức, lý thuyết và phương pháp từ nhiều lĩnh vực khác nhau để nghiên cứu các vấn đề pháp lý, theo đó thay vì chỉ sử dụng các phương pháp truyền thống của ngành luật, cách tiếp cận liên ngành đưa ra quan điểm, góc nhìn về pháp luật từ các ngành khác mà điển hình là các

lĩnh vực khoa học vốn được xem là gần gũi với luật học như chính trị học, xã hội học, kinh tế học, sử học, ngôn ngữ học đến các lĩnh vực khoa học tưởng chừng như ít liên quan như khoa học môi trường, khoa học dữ liệu, khoa học máy tính.

Về phương diện học thuật, khi đề cập đến tiếp cận liên ngành (interdisciplinary) trong nghiên cứu khoa học pháp lý cũng cần lưu ý đến việc phân biệt nó với tiếp cận đa ngành (multidisciplinary), theo đó, tiếp cận đa ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý cũng là việc sử dụng kiến thức, kỹ năng từ nhiều ngành khác nhau để nghiên cứu các vấn đề pháp lý, nhưng mỗi ngành vẫn giữ nguyên phương pháp và cách tiếp cận riêng của mình, kết quả nghiên cứu có được từ các ngành khác nhau chỉ bổ sung thông tin cho nhau mà không có sự tương tác sâu sắc. Trong khi đó, tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý thực hiện nhiệm vụ tích hợp phương pháp kiến thức lý luận, thực tiễn và kỹ năng từ nhiều ngành khoa học khác nhau, có sự kết hợp và tương tác chặt chẽ giữa các ngành, tạo ra khung phân tích tổng hợp, hình thành một góc nhìn, cách tiếp cận mới trong nghiên cứu pháp lý. Ví dụ điển hình của tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý là cách tiếp cận trong nghiên cứu tội phạm trong không gian mạng, theo đó yếu tố liên ngành phản ánh rõ nét trong sự kết hợp của khoa học luật hình sự, tội phạm học và khoa học dữ liệu (data science) để hình thành nên một khung phân tích tổng hợp đánh giá về tình hình, xu thế phát triển và những nội dung pháp lý liên quan đến nhóm loại tội phạm này. Như vậy,

² Võ Khánh Vinh (2024), *Về biên chứng của phương pháp nghiên cứu luật học*, <https://lsvn.vn/ve-bien-chung-cua-phuong-phap-luan-nghien-cuu-luat-hoc-a149888.html>, truy cập 11/11/2025.

³ Võ Khánh Vinh (1992), “Tìm hiểu về luật so sánh”, *Tạp chí Nhà nước và Pháp luật*, số 2, tr. 41.

Nguyễn Ngọc Thạch (1992), ““Luật so sánh”: Một số vấn đề về khái niệm”, *Tạp chí Nhà nước và Pháp luật*, số 3, tr. 51.

Nguyễn Như Phát (1992), “Về khái niệm, đối tượng và phương pháp nghiên cứu luật so sánh”, *Tạp chí Nhà nước và Pháp luật*, số 2, tr. 37.

Viện Nhà nước và Pháp luật (1993), *Tìm hiểu luật so sánh*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.

⁴ Lydia A. Nkansah (2024), *A Framework For An Interdisciplinary Legal Research Methodology: A Proposed Step By Step Approach*, https://cils.law.hku.hk/law-and/a-framework-for-an-interdisciplinary-legal-research-methodology/#_ftn1, truy cập 11/11/2025.

có thể thấy rằng tiếp cận đa ngành và tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý được phân biệt với nhau ở ba khía cạnh cụ thể là mục tiêu, mức độ kết hợp giữa các ngành khoa học và đặc biệt là mức độ tương tác giữa các ngành khoa học trong hoạt động nghiên cứu.

2. Như đã nêu trên, từ lâu nay tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý đã được giới học thuật quan tâm. Điều này xuất phát từ nhiều lý do khác nhau, mà trước hết phải kể đến mối quan hệ và bối cảnh tồn tại, phát triển của pháp luật và các vấn đề pháp lý có liên quan. Pháp luật của quốc gia cũng như pháp luật quốc tế luôn tồn tại trong môi trường của sự tác động, ảnh hưởng của hàng loạt các yếu tố như chính trị, kinh tế, văn hoá, xã hội, lịch sử, sự phát triển của khoa học - công nghệ... Pháp luật bao giờ cũng tồn tại trong bối cảnh cụ thể, nghiên cứu khoa học pháp lý luôn phải gắn với nghiên cứu các vấn đề có liên quan khác vì thế tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý là cách tiếp cận phù hợp để bảo đảm giải quyết được gốc rễ của vấn đề cần nghiên cứu; bảo đảm tính khách quan, chiều sâu của các kết quả nghiên cứu. Cũng chính vì điều này, tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý góp phần quan trọng trong việc nâng cao tính thực tiễn của các kết quả nghiên cứu, bởi lẽ cách tiếp cận này tạo điều kiện cho ra đời các kết quả nghiên cứu được nhìn nhận từ nhiều chiều cạnh không đơn thuần chỉ từ góc độ pháp luật, phản ánh những mặt, khía cạnh của đời sống thực tế, làm cho các vấn đề từ thực tế cuộc sống được phản ánh trong kết quả

nghiên cứu khoa học pháp lý. Những kết quả nghiên cứu như vậy sẽ góp phần tạo lập những đề xuất chính sách, pháp luật có tính thực tiễn, nâng cao hiệu lực, hiệu quả thực hiện. Trong bối cảnh có sự phát triển mạnh mẽ của các vấn đề chính trị, kinh tế, xã hội, sự phát triển như vũ bão của khoa học, công nghệ như hiện nay, tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý lại càng cần được chú trọng. Từ góc độ của hoạt động nghiên cứu, tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý góp phần tạo ra những phương pháp, hướng đi mới trong nghiên cứu khoa học pháp lý, thúc đẩy sự phát triển mạnh mẽ của lĩnh vực này trong bối cảnh phát triển của khoa học, công nghệ nói chung hiện nay, góp phần giải quyết nhiều vấn đề mới, phức tạp đang được đặt ra đối với đời sống hiện nay như: toàn cầu hoá, biến đổi khí hậu và phát triển bền vững, kinh tế số, trí tuệ nhân tạo...

3. Tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý thường được đề cập ở sự kết hợp giữa khoa học pháp lý và một số lĩnh vực khoa học gần gũi trong đó phải kể đến các cách tiếp cận sau:

- Luật và chính trị học (law and politics): xem xét lý giải các vấn đề pháp luật dưới nhãn quan của chính trị học, đặc biệt là trong các lĩnh vực tiêu biểu như luật hiến pháp, các chính sách xã hội hay tư pháp hình sự để thấy rõ được mối quan hệ giữa pháp luật và chính trị.

- Luật và kinh tế học (law and economics): nghiên cứu xem xét các quy định pháp luật và thiết chế tác động thế nào đến các hoạt động kinh tế nhằm mục đích lý giải các hệ

quả kinh tế của các quyết định về mặt pháp luật được đưa ra.

- Luật và xã hội học (sociology of law): nghiên cứu sự tương tác giữa pháp luật, các thể chế pháp lý và các yếu tố xã hội, xem xét cách luật ảnh hưởng đến hành vi xã hội, củng cố động lực quyền lực và thích ứng với sự thay đổi xã hội.

Ngoài sự kết hợp liên ngành giữa luật học và các lĩnh vực khoa học truyền thống như đã nêu trên, trong bối cảnh hiện nay tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý còn đề cập sự kết hợp giữa luật học và nhiều lĩnh vực khoa học khác vốn dĩ tưởng như không gắn bó với luật học như: luật và khoa học, công nghệ (law and science and technology), luật và khoa học dữ liệu (law and data science), luật và trí tuệ nhân tạo (law and A.I.)... Cũng trong bối cảnh phát triển mạnh mẽ của khoa học công nghệ hiện nay, tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý cũng đề cập sự kết hợp giữa luật học với nhiều lĩnh vực khoa học xã hội khác tạo nên các hướng tiếp cận mới mẻ, thú vị trong nghiên cứu khoa học pháp lý như luật học và nhân học (nhân học pháp luật), luật học và lịch sử, luật học và tâm lý học...

4. Trong bối cảnh hiện nay, tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý có nhiều triển vọng bởi nhận thức về cách tiếp cận này ngày càng phát triển và sự quan tâm của giới nghiên cứu, của các nhà xây dựng, hoạch định chính sách pháp luật ngày càng cao. Hơn nữa, sự phát triển về nguồn lực, khoa học, công nghệ quan hệ hợp tác ở trong và ngoài nước ngày càng được quan tâm và

củng cố đã góp phần không nhỏ vào việc tăng cường hướng tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý.

Bên cạnh những thuận lợi nêu trên, tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý cũng có không ít những thách thức đòi hỏi phải có các biện pháp giải quyết thỏa mãn như:

- Khó tiếp cận dữ liệu khoa học của các lĩnh vực khoa học khác nằm ngoài lĩnh vực của khoa học pháp lý.

- Sự khác biệt về phương pháp nghiên cứu trong các lĩnh vực khoa học khác nhau gây ra những khó khăn trong việc phối hợp để xác lập khung phân tích phù hợp trong nghiên cứu liên ngành.

- Việc phối hợp của các nhà nghiên cứu từ các lĩnh vực chuyên sâu khác nhau để phục vụ nghiên cứu liên ngành cũng là một thách thức.

- Tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý đòi hỏi phải được đầu tư nguồn lực tài chính thích đáng.

5. Những triển vọng và thách thức nêu trên của tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý phản ánh cụ thể trong hoạt động nghiên cứu của mỗi cơ quan, đơn vị làm công tác nghiên cứu cụ thể. Đối với Trường Đại học Luật Hà Nội, tiếp cận liên ngành trong giảng dạy và nghiên cứu khoa học đã được chú trọng trong nhiều năm qua.

Về đào tạo, có nhiều môn học được đưa vào chương trình đào tạo của Trường đã chú ý đến hướng tiếp cận liên ngành. Ví dụ: trong chương trình đào tạo cử nhân các môn học như xã hội học, xã hội học pháp luật, tâm lý học đại cương, tâm lý học tư

pháp, tội phạm học, kinh tế học vi mô, kinh tế học vĩ mô, lịch sử nhà nước và pháp luật... chính là những minh chứng cho việc tiếp cận liên ngành trong đào tạo. Ở bậc đào tạo sau đại học, môn học kinh tế học pháp luật đã được giảng dạy trong chương trình thạc sĩ luật kinh tế, gần đây nhất chương trình thạc sĩ luật kinh tế chuyên ngành chính sách và pháp luật biến đổi khí hậu đã được Hiệu trưởng Trường Đại học Luật Hà Nội chính thức phê duyệt và đã có khoảng hơn 20 học viên cao học đăng kí học chương trình này. Trong nội dung đào tạo của chương trình thạc sĩ luật kinh tế chuyên ngành chính sách và pháp luật biến đổi khí hậu có nhiều môn học thuộc các lĩnh vực chuyên ngành của khoa học môi trường, khoa học quản lí môi trường (như Governance and Climate Change - Quản trị biến đổi khí hậu; Economics and Climate Change - Kinh tế học biến đổi khí hậu...) được đưa vào chương trình đào tạo.

Về nghiên cứu, đã có những đề tài nghiên cứu khoa học tiếp cận theo hướng nghiên cứu liên ngành như: luật học - sử học, luật học - xã hội học, nhân học pháp luật, luật học tâm lí học... Đây là những minh chứng cho hướng tiếp cận nghiên cứu liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lí của Trường. Tuy nhiên, đặt trong bối cảnh hiện nay, trước sự phát triển vũ bão của khoa học công nghệ, việc tiếp cận liên ngành trong đào tạo, nghiên cứu khoa học pháp lí ở Trường còn ở mức độ khá khiêm tốn. Các môn học, đề tài nghiên cứu khoa học theo hướng tiếp cận liên ngành còn nhiều khoảng trống, đặc biệt là các lĩnh vực đang có xu

hướng phát triển mạnh mẽ như hiện nay: luật và khoa học sức khỏe (y học), luật và khoa học công nghệ (đặc biệt là các lĩnh vực khoa học công nghệ cao, trí tuệ nhân tạo, các lĩnh vực khoa học liên quan đến phát triển cơ sở hạ tầng của Việt Nam trong giai đoạn sắp tới)... Tất nhiên, cũng giống như nhiều cơ sở đào tạo đại học khác ở Việt Nam, việc theo hướng tiếp cận liên ngành trong đào tạo, nghiên cứu khoa học pháp lí của Trường gặp không ít những thách thức mà điển hình là Trường Đại học Luật Hà Nội là trường đại học đơn ngành, cho đến nay mới tập trung vào chuyên ngành luật (cùng với ngành ngôn ngữ Anh mới có trong khoảng 10 năm trở lại đây). Việc tiếp cận dữ liệu và phối hợp với các nhà khoa học trong các lĩnh vực khác vì thế cũng gặp nhiều khó khăn, trở ngại. Đầu tư tài chính cho hướng tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lí của Trường cũng là trở ngại đáng kể.

Để có thể tháo gỡ được những khó khăn thách thức trên, Trường Đại học Luật Hà Nội cần tập trung vào một số giải pháp cụ thể sau:

- Xác định cụ thể một số hướng tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lí của Trường, trong đó cần nhắc đến các hướng truyền thống và là thế mạnh của Trường như: luật và chính trị học, xã hội học pháp luật, luật học và sử học, nhân học pháp luật, kinh tế học pháp luật, tội phạm học và các lĩnh vực khoa học liên quan đến tư pháp hình sự; bước đầu quan tâm đến một số hướng tiếp cận đáp ứng yêu cầu xu thế phát triển hiện nay trên cơ sở một số nền tảng sẵn có của Trường như luật và khoa học môi

trường, phát triển bền vững, biến đổi khí hậu, luật và các vấn đề khoa học công nghệ phục vụ cho việc xây dựng phát triển cơ sở hạ tầng của Việt Nam.

- Phát huy mối quan hệ sẵn có với các cơ sở đào tạo đại học thuộc các lĩnh vực chuyên ngành khác mà Trường đã có biên bản ghi nhớ hợp tác để phát triển hướng tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý của Trường; tương tự như vậy tận dụng các quan hệ với đối tác nước ngoài để phát triển hoạt động nghiên cứu khoa học pháp lý theo hướng tiếp cận liên ngành của Trường.

- Thúc đẩy hướng tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý của Trường cũng đồng thời cần chú ý đến đào tạo theo hướng tiếp cận này. Chuyên ngành chủ đạo trong đào tạo của Trường là luật học nhưng việc trang bị kiến thức cho sinh viên cần được tiếp cận theo hướng rộng, có tính liên ngành nhằm tạo điều kiện cho người học có góc nhìn toàn diện hơn về những kiến thức luật học được trang bị. Đây là những chuẩn bị cần thiết để phát triển hoạt động nghiên cứu khoa học pháp lý theo hướng tiếp cận liên ngành.

Kết luận

Tiếp cận liên ngành trong nghiên cứu khoa học pháp lý của Trường Đại học Luật Hà Nội có nhiều tiềm năng nhưng cũng gặp không ít thách thức. Để thúc đẩy cách tiếp cận này trong đào tạo và nghiên cứu luật học, cần có sự thay đổi từ chính sách, đào tạo, hợp tác nghiên cứu và ứng dụng công nghệ. Nếu vượt qua những rào cản này, nghiên cứu pháp lý của Trường sẽ có cơ hội phát triển mạnh mẽ và đáp ứng tốt hơn nhu

cầu thực tiễn trong thời kì hội nhập, phát triển mạnh mẽ của khoa học công nghệ và đổi mới sáng tạo./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Lydia A. Nkansah (2024), *A Framework For An Interdisciplinary Legal Research Methodology: A Proposed Step By Step Approach*, https://cils.law.hku.hk/law-and-a-framework-for-an-interdisciplinary-legal-research-methodology/#_ftn1
2. Nguyễn Ngọc Thạch (1992), ““Luật so sánh”: Một số vấn đề về khái niệm”, *Tạp chí Nhà nước và Pháp luật*, số 3.
3. Nguyễn Như Phát (1992), “Về khái niệm, đối tượng và phương pháp nghiên cứu luật so sánh”, *Tạp chí Nhà nước và Pháp luật*, số 2.
4. Richard A. Posner (1987), “The Decline of Law as an Autonomous Discipline: 1962-1987”, *Harvard Law Review*, Vol. 100, No. 4.
5. S. Halliday (2004), *Judicial Review and Compliance with Administrative Law*, Oxford: Hart Publishing.
6. Viện Nhà nước và Pháp luật (1993), *Tìm hiểu luật so sánh*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội.
7. Võ Khánh Vinh (1992), “Tìm hiểu về luật so sánh”, *Tạp chí Nhà nước và Pháp luật*, số 2.
8. Võ Khánh Vinh (2024), *Về biện chứng của phương pháp nghiên cứu luật học*, <https://lsvn.vn/ve-bien-chung-cua-phuong-phap-luan-nghien-cuu-luat-hoc-a149888.html>